

other material data mediums, on which investigative actions have been recorded by use of technical means by authorized officers.

Annexes to the record of CIA and other subjects and documents, which are obtained and expropriated from the place of CIA conducting, should be duly described in the recorded or added description, in the way which provide their identification. Mentioned subjects and documents also have to be appropriately packed for safe transportation and preservation, and duly signed by the person who hold the CIA (crime investigator, officer of operational unit) and other persons such specialist who also participated in annexes compiling or expropriating and packaging mentioned documents and subjects. Special aspect of recording CIA may be the fact that some of CIA have to be recorded in several records on results of actions which divided into several stages, and the moment and place of drafting the record may be different. Moreover there could be different participants of CIA, different technical means. However, all such records form are result of recording the progress and outcome of one CIA. What is more in special part of the record, in addition to the data provided prescribed in par.3 art. 104 CPC of Ukraine, in the record should be reflected data regarding ground and permission for CIA conducting (ruling of investigative judge, resolution of prosecutor, crime investigator, approval of prosecutor or the head of crime investigator office). Conducting CIA or its particular stages without drafting record is strictly prohibited. Prosecutor also has a right to assign the crime investigator, which conduct investigation to provide preserving in procedure prescribed by this article an Resolution of Cabinet of Ministers dated 18 November 2012 № 1104 «On procedure of preserving of material evidences by the prosecution, their implementation processing, destruction, implementation costs related to providing safety during preserving and transferring temporarily expropriated property in criminal proceedings». Data, materials and documents which were obtained during conducting CIA and which was not recognized as required for further conducting crime investigation by the prosecutor, have to be immediately destroyed on the grounds of prosecutor's decision and not waiting for the end of crime investigation prior to share materials of investigation to other party. Materials of crime investigator which are going to be destroyed, can be used by any participants of criminal proceeding.

Key words: *prosecutor, crime investigator, authorized officer of operational unit, record, assignment, mechanism.*

УДК 343.983

Р.В. Мельник

ПОНЯТТЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

У зв'язку з відсутністю чіткого та загальноприйнятого визначення «зброя», узгальнено, удосконалено та доповнено поняття «зброя».

Відсутність у повному обсязі навчальної та довідкової літератури із зазначеної тематики створює низку труднощів експертам-криміналістам у їх практичній діяльності. Ускладнюють ситуацію й обмеженість досвіду

фахівців до спеціалізованої літератури, а також застарілі джерела або взагалі їх відсутність.

Ключові слова: *зброя, вогнепальна зброя, саморобна зброя, перероблена зброя, пістолети та револьвери.*

Постановка проблеми. За період свого існування зброя пройшла довгий шлях розвитку. Поява її нових видів обумовлювалася вирішенням конкретних завдань, що в підсумку призвело до значної кількості різновидів, які відрізняються за механізмом ураження, конструкцією та іншими ознаками.

Формування цілей. Метою статті є формування єдиного поняття «зброя» у криміналістиці, виділення основних властивостей, що є обов'язковими й характерними для кожного екземпляра окремо і, у цілому, для всієї сукупності вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. Основною характеристикою, властивою для зброї, є її безпосереднє цільове спрямування, призначене для нанесення значних тілесних ушкоджень людині, тварині або руйнування перешкоди. Саме цільове призначення суттєво впливає на конструктивні особливості конкретного виду зброї і технології її виготовлення. Ці ознаки характерні як для будь-якого виду зброї, так і боєприпасів [1, с. 19].

Основними об'єктами балістичного дослідження є вогнепальна зброя, а також її частини, деталі, патрони до неї, їх елементи (снаряди зокрема – кулі, шріт, картеч; гільзи; капсулі, клейтухи; контейнери; прокладки; порохові заряди), а також сліди застосування патронів (вогнепальні ушкодження, відкладення продуктів пострілу, сліди на снарядах і стріляних гільзах).

Об'єкти балістичного походження можна поділити на три групи. До першої групи відносяться ті, що пов'язані з відображенням у матеріальному світі обставин виготовлення та застосування зазначених об'єктів (процес пострілів і формування слідів на зброї, елементах патронів і уражених перешкодах).

Друга група – це розробка технічних прийомів, методів і засобів виявлення, фіксації, вилучення, зберігання та дослідження вогнепальної зброї, патронів до неї і слідів їх застосування з метою розкриття, розслідування й попередження злочинів.

До третьої групи можна віднести закономірності використання отриманої інформації при розкритті злочинів і встановлення обставин при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї [2].

Предмет дослідження складають групи закономірностей, що проявляються під час пострілу, польоту снаряда та його впливу на ціль. До них, зокрема, відносяться закономірності, пов'язані із:

– взаємодією частин і деталей зброї та боєприпасів;

- утворенням слідів на снарядах, що є результатом руху по стволу (закономірності внутрішньої балістики);
- польотом снаряда, який вилетів із ствола (закономірності зовнішньої балістики);
- пораненнями людей; закономірності, пов'язані з впливом снаряда на перешкоду;
- зі збиранням, дослідженням і використанням інформації про вогнепальну зброю, боеприпасів до неї й слідів їх застосування при розслідуванні злочинів та інших кримінальних правопорушень [1, с. 83].

У практичній діяльності ОВС у процесі розслідування злочинів, учинених із застосування вогнепальної зброї, успішне вирішення багатьох завдань безпосередньо пов'язано з результатами дослідження зброї та слідів її застосування.

Розкриваючи основний зміст поняття «зброя», науковці пропонують різноманітні визначення: «зброя» – знаряддя нападу і захисту; «вогнепальна зброя» – зброя, у якій для метання снаряду (кулі) використовується сила порохових газів; «стрілкова зброя» – вогнепальна зброя, призначена для стрільби кулями по живим цілям і вогневим засобам противника; «пістолет» – ручна вогнепальна зброя, що застосовується для стрільби на відстані до 50 м [3, с. 3].

У різні часи окремим аспектам криміналістичного дослідження вогнепальної зброї приділяли увагу відомі вчені-криміналісти. Так, зокрема, В.М. Большаков досліджував профілактичні можливості балістичної експертизи. В.П. Гусаров займався проблематикою дослідження мисливської нарізної зброї. І.А. Дворянський вивчав можливості визначення обставин пострілу, виконаних на значній відстані стрільби. Б.Н. Єрмоленко займався ототожненням нарізної зброї за кулями. В.Н. Ладін аналізував проблеми дослідження атипової зброї. Є.І. Сташенко приділяв увагу особливостям ідентифікації зброї за слідами на кулях. Є.Н. Тихонов займався експертним дослідженням атипових боеприпасів. В.В. Філіпов досліджував теоретичні та прикладні питання судової балістики тощо.

За останнє десятиріччя в Україні предметом вивчення авторів багатьох кандидатських дисертацій із зазначеної тематики також були проблеми балістики. Зокрема, В.В. Арешонков (криміналістична ідентифікація гладкоствольної вогнепальної зброї), А.В. Кофанов (теоретичні й практичні аспекти дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї), Я.В. Новак (сучасний стан і перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї), Т.В. Тюпюник (теоретичні та організаційно-технічні основи інформаційного забезпечення судово-балістичної експертизи).

Нині існують різноманітні визначення терміна «вогнепальна зброя» – від найпростішого, що підкреслює один з основних її ознак – вогнепальної, – до найскладніших, автори яких намагаються виділити

максимум як основних, так і додаткових ознак, не згадуючи про методи, без яких неможливо сформулювати повні й точні визначення.

Одним із найпростіших і найповніших є визначення, наведене в радянському енциклопедичному словнику: «Вогнепальна зброя» – зброя, у якій для викидання снаряда (кулі) з каналу ствола використовується енергія вибухових речовин (пороху) [4, с. 917]. У ньому наголошується увага лише на одному з критеріїв вогнепальної зброї – вогнепальність. Пряма ж вказівка на те, що це зброя –» передбачає безпосереднє призначення предмета для ураження цілі». Подібною лаконічністю характеризується визначення, запропоноване Б.М. Комаринцем, що тривалий час вважається класичним: «Вогнепальною зброєю можна назвати механізм, у якому снаряд (куля або шріт) приводиться в рух силою газів, що утворилися при згоранні вибухової речовини (пороху)» [5, с. 17].

В.М. Пласкачевський запропонував криміналістичне поняття вогнепальної зброї, визначаючи його як пристрій, що конструктивно призначений для багаторазового ураження на відстані людини або тварини снарядом (куля, шріт, картеч), який отримує прищільний та спрямований рух за рахунок енергії термічного розкладання газотворювальної речовини [6, с. 7].

У проекті Закону України «Про зброю» від 29 жовтня 2003 року № 1171-д, (автори – народні депутати України В. Мойсик, О. Бандурка, М. Маркуш, В. Неципоруk, С. Січченко та ін.) наводиться таке визначення: вогнепальна зброя – це зброя, призначена для механічного ураження цілі на відстані снарядом, що одержує спрямований рух за рахунок енергії порохового чи іншого заряду [7]. Уважаємо, що запропоноване визначення є досить чітким і повним для виділення даного виду зброї, а також відокремлення від інших предметів, конструктивно схожих з нею.

Згідно з пп. 2.1., 2.2. та 2.3. «Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби», затвердженої рішенням секції судової балістики та трасології Науково-координаційної методичної ради ДНДЕКЦ МВС України, зазначаються три визначення зброї:

– «зброя – спеціально виготовлені пристрої, призначені для неодноразового ураження (знищення, ушкодження) цілей у збройній боротьбі, полюванні, спорті та для самооборони» (далі – «для ураження цілей»);

– «вогнепальна зброя – це така зброя, що призначена для ураження цілей снарядами, що одержують направлений рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання металюного заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані»;

– «стрілецька вогнепальна зброя – нарізна вогнепальна зброя калібром до 20 мм та гладкоствольна вогнепальна зброя калібром до 26 мм (4-й калібр) включно» [8, с. 5].

Відокремленню вогнепальної зброї від інших предметів, що мають певні схожі з нею властивості, а також її розмежування з іншими видами сприяє знання основних її ознак: зброярність, вогнепальність і надійність.

Зброярність – здатність виконувати основне цільове призначення об'єкта, тобто вражати ціль. При використанні відповідного заряду має забезпечуватися достатня вражаюча дія, що безпосередньо залежить від якості боєприпасів та елементів конструкції зброї насамперед ствола, який дозволяє направити снаряд у потрібному напрямі.

Вогнепальність означає, що для метання снаряда використовується енергія швидкозростаючого тиску газів, утворених при згоранні пороху або іншої металюної вибухової речовини. Швидкість згорання та кількість газів безпосередньо впливають на вражаючу дію снаряда, його початкову швидкість і забійну силу.

Надійність вогнепальної зброї характеризується можливістю проведення з неї неодноразових (більше одного) пострілів, без руйнування або пошкодження конструкції, що перешкоджає подальшому проведенню пострілів. Тобто, здатність стріляти без механічних поломок забезпечує багаторазове використання зброї та його безпеку для того, хто стріляє [1, с. 85].

Окрім зброї заводського й кустарного виготовлення, описаним ознакам має відповідати і саморобна вогнепальна зброя, у протилежному випадку вона не буде відноситися до вогнепальної.

Зброя саморобного виготовлення має забезпечувати міцність конструкції як в цілому, так і окремих її деталей (наприклад, ствола та ін.), оскільки з цим безпосередньо пов'язана безпека того, хто стріляє. Якщо ствол виготовлений із неякісного матеріалу, то це може призвести до розриву. Зазвичай, у саморобних зразках не рідко відбувається випадковий (самовільний) спуск курка з бойового зводу, самовільна автоматична стрільба та зняття або постановка на запобіжник тощо.

Для точної кваліфікації протиправних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї, а також злочинів із використанням вогнепальної зброї як обтяжуючої обставини, важливе значення має правильне віднесення її до певної групової характеристики зброї. В експертній практиці відомо чимало видів вогнепальної зброї, що відрізняється від стандартних заводських зразків за способом виготовлення, конструкцією, технічними й балістичними характеристиками.

У криміналістичній і правовій літературі існують різні назви зброї, які відрізняються від офіційно присвоєних, а також за змістовними ознаками, характерними для певних груп зброї.

Через термінологічну неусталеність серед криміналістів не має єдності й щодо об'єктів дослідження, тобто виникають труднощі при вирішенні питання про віднесення предмета до певного виду чи підвиду вогнепальної зброї. Нерідко предмет, схожий за формою, розмірами та

конструкцією на вогнепальну зброю, не відноситься до нього і, навпаки, зовні нічим не нагадує вогнепальну зброю, а є такою. Тому на сьогодні існує нагальна потреба у формуванні єдиного для тієї чи іншої групи зброї поняття, виділення основних властивостей із безлічі якостей і ознак, що є обов'язковими та характерними для кожного екземпляра окремо і, у цілому, для всієї сукупності вогнепальної зброї.

Окремі науковці можуть заперечувати, що зброя не є об'єктом дослідження криміналістичного зброєзнавства (це досить спірне питання). Адже, світова практика боротьби з тероризмом підтверджує, що в арсеналі терористичних організацій вже є сучасні зразки зброї масового знищення. Ці погляди поділяють й інші науковці, зокрема В.Ю. Владимиров [10, с. 223].

Висновки. Отже, підсумовуюче зазначене, пропонуємо таке визначення: зброя – це певна сукупність пристроїв і засобів, які використовуються для ураження живої сили, техніки (бронетехніки, гелікоптерів, літаків тощо), споруд під час проведення бойових дій.

Використані джерела:

1. Бирюков В. В. Криминалистическое оружиеведение : [учеб. пособ.] / В. В. Бирюков. – Луганск : Резников В. С., 2013. – 256 с.
2. Кофанов А. В. Знання у галузі балістики як науково-теоретичні основи проведення судово-балістичних досліджень [Електронний ресурс] / А. В. Кофанов. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
3. Устинов А. И. Самодельное огнестрельное оружие и методика его экспертного определения : [пособ. для экспертов-криминалистов] / А. И. Устинов. – М. : МООП СССР ВНИИ, 1968. – 28 с.
4. Советский энциклопедический словарь / [под. ред. А.М. Прохорова]. – М. : Советская энциклопедия, 1988. – 1600 с.
5. Комаринец Б. М. Судебно-баллистическая экспертиза / Б. М. Комаринец. – Вып. 1. – М. : ВНИИСЭ, 1974. – 166 с.
6. Пласкачевский В. М. Криминалистическое оружиеведение / В. М. Пласкачевский, С. М. Юхин. – М. : Юриспруденция, 2002. – 128 с.
7. Проект Закону України «Про зброю» від 29 жовтня 2003 року №1171-д народних депутатів України В. Мойсика, О. Бандурки, М. Маркуша, В. Нечипорука, С. Сінченка та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1171-%E4&skl=5.
8. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : прийнята ДНДЕКЦ МВС України і Департаментом експертного забезпечення правосуддя МЮ України; затверджено Координаційно-методичною радою ДНДЕКЦ МВС України від 28 жовтня 2003 року, протокол № 5. – К., 2005. – 30 с.
9. Андреев А. Г. Современное состояние и проблемы криминалистического исследования самодельного огнестрельного оружия : дис. на соискание

ученої ступені канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовний процес і криміналістика; судовая експертиза» / А. Г. Андреев. – Волгоград, 2003. – 262 с.

10. Владимиров В. Ю. Криміналістическе дослідження газового озупья : дис. кандидата юрид. наук / Владимиров Владимир Юрьевич. – СПб., 1996. – 256 с.

Мельник Р.В. Понятіє огнестрельного озупья в криміналістике

В зв'язі з отсутствием четкого и общепринятого определения «оружие», автором обобщено, усовершенствовано и дополнено понятие «оружие».

Отсутствие в полном объеме учебной и справочной литературы по указанной тематике создает ряд трудностей экспертам-криминалистам в их практической деятельности. Осложняют ситуацию и ограниченность доступа специалистов к специализированной литературе, а также устаревшие источники или вообще их отсутствие.

Ключевые слова: *оружие, огнестрельное оружие, самодельное оружие, передельанное оружие, пистолеты и револьверы.*

Melnyk R.V. Concept of firearms in criminology

In the absence of clear and universally accepted definition of «weapon», the author summarized, improved and expanded the concept of «weapons».

In order to investigate a crime committed with a firearm must have a clear idea of such weapons, which were amended its design, which arms (device) it has been redesigned and mechanisms which parts replaced it (made), or it is suitable for the shots and the mechanism of traces.

For proper qualifications unlawful offenses related to illicit trafficking in firearms, as well as crimes using firearms as an aggravating circumstance, the importance of proper attribution to a particular group of properties arms. In expert practice we know many types of firearms that are different from the factory samples by the method of manufacturing, construction, technical and ballistic characteristics.

Lack of full training and reference materials into the issue of creating a number of difficulties forensic experts in their practice. Complicate the situation and limited access to specialists specialized literature and outdated sources or even their absence.

A terminological inconsistency criminologists have unity and facilities for research that they have difficulty in deciding whether to refer the subject to a particular species or subspecies of firearms. Often the subject, similar in shape, size and design of firearms does not apply to it, and, conversely, the outside does not look like firearms is. So now there is an urgent need for a unified formation of a group of weapons concepts highlight the main features of the many qualities and attributes that are required and specific to each instance individually and as a whole, for the totality of firearms presented by various schools of criminalistics.

Needs special attention and urgent development of new methods of forensic ballistic investigations. Despite the existence of a large number of teaching materials in the field of forensic ballistic investigations, the constant emergence of new models of weapons that contribute to the creation of modern scientific and methodological materials.

In forensic and legal literature there are various names of weapons, which differ from the officially assigned, as well as features specific to certain groups of weapons. Through terminological inconsistency among criminologists is no unity and respect objects of study, that is, they have difficulties in deciding whether to classify the object for a particular species or subspecies of firearms. So now there was a need for the formation of a single one group or another weapon concepts, definitions of key features of a variety of qualities and characteristics that are required and necessary for each instance separately and as a whole.

Key words: *weapons, firearms, homemade weapons, reworked weapons, pistols and revolvers.*

УДК 343.14

М.О. Яковенко,
С.І. Яковенко

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ

Висвітлено питання щодо експлуатації та соціально-демографічної характеристики потерпілої особи в кримінальних провадженнях про торгівлю людьми. У статті визначено нормативно-правове забезпечення боротьби з торгівлею людьми. Зазначено, що експлуатація і соціально-демографічна характеристика потерпілої особи повинні бути критерієм криміналістичної класифікації та розглядатися за відповідними напрямками. Досліджено категорії вербування, продажу, втягування людей у систему сексуальної експлуатації. Особливо розкрито питання торгівлі жінками для примушування їх до сексуальної експлуатації чи до вагітності.

Ключові слова: *торгівля людьми, експлуатація, розслідування, соціально-демографічна характеристика, криміналістична класифікація.*

Постановка проблеми. Торгівля людьми як одне з найбільш ганебних явищ сучасності стало глобальною проблемою для мільйонів людей усього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не випадково заборона торгівлі людьми передбачена низкою міжнародно-правових актів: Загальною декларацією прав людини 1948 року [1], Міжнародним пактом про громадянські й політичні права 1966 року [2], Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Конвенцією про рабство 1926 року [3], Додатковою конвенцією про заборону рабства, работоргівлі, а також аналогічних рабству інститутів і практики 1956 року [4], Конвенцією про заборону торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами 1949 року [5], Протоколом про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року [6], Конвенцією Ради Європи про заходи